

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje Gustav Pirc, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji s prilogo vred 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inserat na celi strani 16 gld., na $\frac{1}{2}$ strani 8 gld., na $\frac{1}{4}$ strani 5 gld. in na $\frac{1}{8}$ strani 3 gld. Pri večih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije pošiljati je c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah šte. 3

Št. 23. V Ljubljani, 15. decembra 1893. Leto X.

Obseg: Gozdni čistnik, krmska rastlina. — Letošnja vinska letina, in sredstva, s katerimi bi bilo moči ohraniti vinograde za naprej rodovitne. — Kmetijske stanovske zadrage. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Listnica uredništva. — Tržne cene. — Inserati.

Gozdni čistnik, krmska rastlina.

Letos so se kmetovalci zaradi dolgotrajnega suhega vremena zanimali posebno za tiste krmske rastline, katerim ne more škodovati suša. Vsled tega so se tudi začeli bolj zanimati za gozdni čistnik (*Lathyrus silvestris* Wagneri), katerega nam kaže podoba 53.

Na to rastlino je prvi opozoril kmetijski učitelj Wagner (Wagner). Zasledil jo je pred več leti, ko je bila velika suša in so vse krmske rastline slabo uspevale, v malih Karpatih bujno rastočo po apnenčevemrodu. Ko pa jo je hotel pridelovati, zadel je na velike težkoče. Seme mu je po več let ležalo v zemlji, predno je skalilo, rastlina sama pa je bila tako grenka, da je skoraj nobena živina ni hotela uživati. Te neugodne lastnosti ji je Wagner hotel odpraviti in ukvarjal se je ž njo 30 let, da bi jo toliko požlahtnil, da bi bila dobra krmska rastlina. To se mu je tudi posrečilo in sedaj se je ustanovila kmetijska družba „Lathyrus“, katera edina sme vzgojevati in požlahtnovati rastlino ter prodajati njeno seme. Francišek Majerhofer (Mayerhofer) v Mnihovem pa je objavil navod, kako se gozdni čistnik prideluje. Oziraje se na ta spis podamo tukaj nekaj navodil:

Gozdnemu čistniku ugaja peščena, peščenoilovna ali ilovnopeščena močna zemlja. Obdelati jo je treba, kakor jo pripravimo za okopavine. Kadar njivo zadnjikrat preorjemo in povlečemo, takrat jo tudi povaljajmo. Čistnikovo seme se seje s strojem ali z roko v vrste 30—35 cm vsaksebi, 4 cm zrno od zrna, in sicer od začetka aprila do začetka julija, 2—4 cm globoko, globoče pa ne. Pokrije naj se seme prav skrbno.

Po leti mora biti čistnik vedno lepo oplet, kakor kakšna okopavina.

Če posejemo 75 kg semena na 1 ha, dobimo toliko rastlin, da ž njimi lahko posadimo 12 ha.

Na zelo suhih tleh prisejmo čistniku tudi nekoliko repe. Repa raste hitro in pokaže, kod so vsajene vrste. Vsled tega čistnik lahko prej okoplujemo, predno se pokaže iz zemlje. Pozneje pa repo porujemo.

Gozdni čistnik raste na peščenem, kamenitem svetu, celo po strminah in po prodnatih tleh, s čemer pa nčemo reči, da bi v dobri zemlji ne uspeval; le bolj suha mora biti.

Podtalna voda mora biti vsaj 4 m globoko. Ker segajo korenine zelo globoko, mokra zemlja nikakor ne ugaja.

Ali naj čistnik presajamo jeseni ali spomladi, odvisno je od krajevnih razmer. Ako presajamo jeseni, lahko prej rastlino pokosimo, potem pa jo izorjemo s plugom, kateremu smo odvzeli, desko, ali pa jo izkopljemo. Ako pa presajamo spomladi, potem je pa bolje, če jeseni ne kosimo.

Za naše kraje je najbolje, če čistnik presajamo od začetka aprila do začetka maja; začeti pa smemo, kadar rastlinice poženo.

Za 1 ha potrebujemo 70—75 tisoč rastlinic za prvo posaditev. Kar se ne prime, treba je nadomestiti z novimi rastlinami.

Če izkopanih rastlinic ne porabimo takoj, hranimo jih lahko 14 dni. Vložiti jih moramo v klet v nekoliko vlažen pesek ali pa na vrt v prav plitvih plasteh tako, da mole glave navzgor, ter jih skrbno pokrijemo.

Kadar rastline sadimo, prirezati jim moramo korenine gladko z ostrim nožem. Sadimo pa za plugom, kateri reže globoke brazde in katerega vleče le en konj, hodeč po neizorani zemlji, da ne pohodi ravno vsajenih

rastlin. Dobro obdelano zemljo prav lahko orjemo z enim konjem. Rastline polagamo na brazdo na desni strani na pošev v kotu 15—20°, 25—30 cm drugo od druge — ter pozneje še z roko popravimo. Vložimo pa rastline v vsako drugo brazdo, tako da je vrsta oddaljena od vrste 35—40 cm. Saditi je treba tako globoko, da so glave pokrite še 4—5 cm na debelo z zemljo. Tudi je dobro zemljo ob straneh pritisniti na rastline (pohoditi). Če bi

delali visoke grede, odnesla bi nam voda deževnica in snežnica prst raz rastline, katere bi nam potem oškodoval mraz. Če pa so rastline dobro pokrite, varne so pred zimo.

Po kamenitih gorskih strminah treba je izkopati jame, kakeršne izkopljemo za mlade smrečice, potem pa denemo vanje toliko prsti ali drobnega gruščja, da zasujemo ž njim korenine.

Prvo leto raste čistnik počasi, kakor vse rastline, ki rastejo dolgo časa, ter ga je zaradi tega prvo poletje treba skrbno pletiti. Če mu hočemo prvo leto pospešiti rast, pognojimo mu nekoliko z lesnim pepelom ali pa s kajnitom in Tómasovo žlindro. Nikakor pa ne smemo nasuti teh gnojil kar okrog korenin. Svež hlevski gnoj ni za rabo.

Drugo leto zadostuje, če čistnik okoplje mo enkrat spomladi. Najbolje je, če ga jeseni ne kosimo. Od prihodnje pomladi naprej pa ga lahko kosimo, kolikorkrat zadosti zraste, t. j. kolikorkrat pride v cvet. Čistnik lahko krmimo svež, ali pa ga posušimo ali na kak drug način spravimo.

Do pozoritve potrebuje gozdni čistnik 150 dni.

Dober nasad daje na leto po kakih 150 stotov sena ali 150—250 kg semena in 60 g slame.

Gozdni čistnik vse živali prav rade jedo; zaradi posebnega razmerja redilnih snovi pa je najbolje, če ga zrežemo in po $\frac{1}{3}$ — $\frac{2}{3}$ namešamo med rezanico.

Gozdni čistnik se dobi pri kmetijski družbi „Lathyrus“ v Mnihovem. *) 1000 sadik stane 10 mark (približno 6 goldinarjev), $\frac{1}{2}$ kg semena pa tudi 10 mark. Tej vsoti pa je treba priračuniti še zavoj in pa poštno stroške.

Letošnja vinska letina in sredstva, s katerimi bi bilo moči ohraniti vinograde za naprej rodovitne.

Letos, hvala Bogu, zopet enkrat lahko govorimo o vinski letini. Mnogi gospodarji so se jeseni veselili trgatve, a mnogo več je bilo takih, ki so imeli, žal, le malo ali celo nič pridelka.

Kakor Vam je vsem dobro znano, obnesla se je vinska letina kaj različno, tako, da niti najbliža soseda nista enako zadovoljna. Že iz tega lahko razvidimo, da na letošnjo letino ni vplivalo samo vreme, na katero se sicer radi izgovarjamo, vzrok, da je bila letošnja vinska letina tako različna, tiči drugje in poznamo ga vsi dobro, saj je sedaj jasen kakor beli dan. Koder je trtna uš končala svoje pogubonosno delo in se je

ušivo trtje posušilo, tam, žal, uže več let ni govora o vinski letini in ga najbrž še nekaj let ne bode.

Drugače pa je v vinogradih, kjer nam je trta še ohranjena in živa. Tukaj vidimo, da se letos posebno tisti gospodarji pohvalijo z vinskim pridelkom, ki so zadnje 3—4 leta trte pridno škropili z modro galico ter jih tako obvarovali pred pogubno peronosporo ali

*) Popolen nemški naslov te družbe se glasi: „Lathyrus“, landwirthschaftliche Gesellschaft m. b. H. in München, Maximiliansplatz 12 b.

Podoba 53.

strupeno roso. Nekateri izmed teh gospodarjev so pridelali na oralu po 50 do 60 veder vina, kar je vsekako lep pridelek v sedanjem času. Ti vinogradi so pa tudi čisto drugačni kakor oni, v katerih so gospodarji opuščali škropljenje. Že od daleč jih je bilo lani in zopet letos lahko poznati po lepo zeleni barvi, katero je trtje kazalo še pozno jeseni in katera ni nič drugega, kakor vesela priča, da je trtje zdravo in močno. In gospodarji takih vinogradov lahko upajo tudi v prihodnje na dobro letino, če nas Bog obvaruje pred točo ali kako drugo nesrečo, kajti trte imajo tako zdrav in močan les, da je veselje.

Koder so začeli gospodarji še le lani ali celo še le letos škropiti, imajo dosti manj vina, po mnogih krajih le po 10 do 15 veder na oralu. Ali trte so vendar še ohranjene in si bodo še lahko opomogle, če jih bomo skrbno obdelovali in jim tudi gnojili. Da je vino iz takih vinogradov tudi nekoliko slabše, je lahko umevno.

Koder so pa gospodarji v teh letih opuščali škropljenje, tam jih je tudi trta zapustila, kajti po neškropljenih vinogradih so trte popolnoma opešale, kolikor se jih ni uže posušilo. Mnogi vinogradi so, žal, uže uničeni le zaradi opuščenega škropljenja in slabega obdelovanja, tako da se uže letos ni več izplačalo obdelovati jih.

Če torej premislimo vzroke tako različni letini — neglede seveda na točo, ki je tudi letos vinograde v nekaterih legah poškodovala — vidimo, da je letošnja vinska letina za nas prav poučna in da bode veliko pripomogla k napredku v vinarstvu. Letošnja vinska letina nas mora zmorditi in pripraviti do spoznanja, da je vinograde treba bolj skrbno obdelovati, da se je treba poprijeti novotarij, če hočemo, da nam bo trta še rodila. Tisto nezaupanje proti vsemu, kar je novega, bode moralo tudi pri nas prenehati. Začeti bo treba poslušati veččake ter se ravnati po dobrih izkušnjah naprednih sosedov. Koliko boljši bi lahko bili vinogradi, katerim je trtna uš še prizanesla, če bi jih bili začeli o pravem času škropiti z modro galico in če bi jih bili bolj gnojili, kakor je to priporočala kmetijska šola na Grmu in kakor se to prinašali kmetijski listi in Dol. Novice. Žal, da se je za ta prekoristni nauk menilo le malo gospodarjev in da je bila večina takih, ki so se trdovratno držali starega kopita, ki so mirno gledali v bodočnost in upali boljših časov, trte pa so od leta do leta pešale in se sušile. Žal, da so bili vmes celo gospodarji, ki se štejejo za bolj pametne in kateri so govorili, da je vse to prazno, kar se počenja proti peronospori in proti trtni uši. Ni torej čudo, da smo tako daleč zašli s svojimi vinogradi.

Sedaj se odpirajo oči takim gospodarjem, katerim uže skoro več pomagati ni, ko so se trte uže posušile in je vsled slabih letin revščina uže tolika, da ne morejo plačevati davkov. —

Kakor nas torej v teh zadnjih letih uči izkušnja, kreniti bo treba glede vinogradov na drugo pot, in ne mislimo, da smo v tem oziru le mi Dolenjci tako nesrečni. Nikakor ne! Drugod se tudi bojujejo z enakimi nezgodami, in deloma so vse to uže prestali, kar nas še čaka. Sedaj ni več časa premišljati o prejšnjih dobrih časih in tolažiti se s tem, da pridejo zopet boljši časi! Najbrž so tisti dobri časi za vselej minuli! Nasprotno se moramo z dobro voljo in resnobo poprijeti težavnega dela, ki nas še čaka v vinogradih, če jih hočemo oteti in če se hočemo še naprej pečati z vinarstvom, ki nam je prej in nam mora tudi v prihodnje še prinašati potrebnih dohodkov za pokritje davkov in drugih potrebščin, ki naraščajo od dneva do dneva.

No, letošnja vinska letina in lepi vinogradi naprednih gospodarjev nam dajejo najboljši izgled, kaj vse se da doseči s pridnim delom. To in pa upanje, da bomo imeli še v prihodnje vinska leta, nas mora predramiti in vspodbuditi, da tudi mi začnemo opešane vinograde obdelovati skrbneje, kakor smo to delali doslej.

Če naj govorim o sredstvih, s katerimi bode mogoče vinograde še dalje ohraniti rodovitne, povdarjati moram najbolj to dvoje:

1.) da bo treba naše vinograde tudi nadalje še škropiti z modro galico, dokler se ne iznebimo peronospor, ki nam je po vinogradih v zadnjih letih povzročila neizmerno veliko škodo,

2.) da bo treba vinograde z naprejem tudi dobro gnojiti in tako preskrbeti trte s potrebnim zivežem, katerega zmanjkuje po naših vinogradih. Zemlja po naših vinogradih je že tako izsesana in izpita, da morajo trte opešati, če bi se jim tudi nikaka druga nezgoda ne pripetila.

Z gnojenjem bomo trte zopet tako okrepčali, da se bodo laže upirale vsem škodljivim uplivom in boleznim.

Kaj pa bo početi z vinogradi, ki so suhi?

Take vinograde moramo kolikor mogoče na novo zasaditi; vsaj najboljše lege, če ne vseh. Pri vsakem novem zasajanju moramo pa imeti pred očmi tisto škodljivko, ki je še največ škode prizadela dolenjskim vinogradom in na katero Vas danes še posebno opozarjam, in to je trtna uš.

Zaradi te škodljivke, ki z izsesavanjem korenin v zemlji preti uničiti še te vinograde, kolikor smo jih oteli pred peronosporo, moramo zasajati ameriške trte. Edino le z ameriškimi trtami si moremo ohraniti vinograde pred tem pogubonosnim mrčesom; kajti izkušnja uči, da se trtni uši naša domača trta tudi v dobri in gnojni zemlji dolgo časa upirati ne more. O tem nam vedo povedati posebno Francozi, ki so najbolj napredni vinogradniki in kateri so uže pred leti vse to izkusili in pretrpeli kar nas tukaj še čaka. Mi jim moramo biti v toliko hvaležni, da nam z ameriško trto ni treba več delati toliko dragih in brezuspešnih poskusov, kolikor so jih naredili tam, predno so spoznali, katere ameriške trte so najboljše za nove nasade.

To vse omenjam mimogrede zaradi tega, ker se tukaj pri nas nahaja še precej takih gospodarjev, kateri na trtno uš in na njeno škodljivost niti ne verujejo in kateri pripisujejo vso škodo, katera se je godila sedaj po naših vinogradih, edino le peronospori. Dal Bog, da bi bilo to tako, ali žal, da ni in da uničuje naše trte poleg peronospor tudi trtna uš, in bati se je, da nam ta škodljivka, kakor se je zgodilo drugod, prej ali slej uniči še to malo vinogradov, kolikor smo jih s pridnim delom oteli pred peronosporo.

Ni še dolgo tega, ko sem se imel priliko prepričati na svoje oči, kako uničuje trtna uš trte v nekem vinogradu na Trški Gori, če tudi je vinograd v primeri z drugimi prav dobro obdelan in vsako leto pravilno škropljen.

Res je sicer, da se trtna uš v zadnjih letih neko liko bolj počasi razširja, a razširja se vendar le naprej in naprej, in kar se je zgodilo drugod, to se utegne zgoditi tudi pri nas. Težko je verjeti, da bi trtna uš prizanesla našim vinogradom, in zato moramo biti tudi mi pripravljeni na pretečo nevarnost. Da se trtna uš razširja počasneje, to je pripisati še največ zemlji, ki je po naših vinogradih precej ilovna, katera ni posebno ugodna za hitro pomnoževanje trtne uši.

Ta okolščina je za nas ugodna. In če bomo še

mi nekoliko pomagali in skušali z dobrim obdelovanjem, s škropljenjem in gnojenjem ohraniti trte močne in zdrave, potem lahko upamo, da bo trta še nekaj časa rodila tudi po tistih vinogradih, v katerih se je trtna uš uže prikazala; kajti resnica je, da čim bolj močne so trte, tem laže in toliko dlje časa se bodo upirale trtni uši.

Z nasajanjem uničenih vinogradov z ameriškimi trtami ne smemo predolgo odlašati, temveč se moramo poprijeti tega dela takoj in z dobro voljo; čim prej bo delo dovršeno, toliko bolje za nas. Ravno tako Vam svetujem, da zasajate ameriške trte tudi v vinogradih, ki še rodijo, in sicer tedaj, kadar je treba trte zgostiti ali slabe trte podsajati.

Za vzgled si vzemimo kmetijsko šolo na Grmu, ki je v teh letih nasadila že lep ameriški vinograd v Cerovci pri Smoleni Vasi in v Trški Gori, kjer se pričeto delo še nadaljuje. Za vzgled si vzemimo naše sosedne Štajerce na Bizeljskem, katerim je tudi trtna uš uničila vse vinograde. kakor Vam utegne biti znano, in kjer imajo danes uže toliko vinogradov na novo zasajenih z ameriško trto, da so letos v tem okraji pridelali okolu 5000 veder vina. V malo letih bodo na Bizeljskem vsi vinogradi zopet na novo zasajeni.

Pri saditvi ameriških trt moramo biti toliko previdni, da sadimo le take, ki se trtni uši popolnoma upirajo, torej take, katerim trtna uš ne more do živega, tudi če se jih loti. V drugo pa je saditi le take trte, ki so kraju primerne, ker se sicer lahko zgodi, da gredo tudi ameriške trte v nič, če jim ne ugaja zemlja. Kakor nas uče izkušnje, sponašale se bodo po naših vinogradih še najbolj ameriške trte: riparija, posebno riparija portalis, rupestris in solonis, katere bode treba cepiti z najboljšimi domačimi trtami. Da bodo ameriške trte po naših vinogradih le tedaj dobro rastle, če jim bomo gnojili, ni mi treba še posebej povdarjati, kajti brez gnoja tudi ameriška trta ne more vspevati in rasti.

Za novo nasajanje in cepljenje ameriških trt je treba varen rok, in zato se bomo morali pridno udeleževati pouka, katerega prireja v ta namen kmetijska šola na Grmu v tako imenovanih cepilnih tečajih. Dosedanji tečaji so bili primeroma slabo obiskani, če tudi so dobivali udeleženci denarne podpore. Sploh bode treba za obdelovanje novih ameriških vinogradov več pouka, in zato je želeti, da bi posestniki vinogradov pridno pošiljali svoje sinove v kmetijsko šolo na Grmu, ki je največ zaradi tega ustanovljena na Dolenjskem, in kjer se priuče v dveh letih vsemu, kar je dandanes treba vedeti naprednemu gospodarju.

Potrebni trt za nove nasade moči bode dobivati posebno iz deželni trtnic.

V novo napravljenih trtnicah na Grmu in v Ljubljani se bodo vzgojevale ukoreninjene in že cepljene trte, ki se bodo oddajale potrebnim gospodarjem z Dolenjskega in Notranjskega. Udje kmetijske podružnice v Novem Mestu pa bodo dobivali tudi uže cepljene ameriške trte brezplačno iz podružnične trtnice, ki se je v ta namen napravila lansko leto. Dežela in država pa pomagata posestnikom uničenih vinogradov tudi s tem, da dežela daje premije, t. j. darila za prekopavanje ali rigolanje novih vinogradov, država pa brezobrestna posojila, če prosijo za nje. Kolikor je meni znano, se letos iz novomeške okolice ni nobeden zglašil za takšno posojilo, dasi sem to priporočal. Po drugih deželah so gospodarji letos prejeli uže na tisoče golninarjev posojila, če tudi so podpore manj potrebni kakor mi.

Tako sem Vam na kratko razložil, v kakem položaji se nahaja naše vinogdarstvo in po kaki poti nam

bo treba hoditi, če hočemo, da nam bo trta še naprej rodila. Kakor razvidite iz vsega, poprijeti se bode treba novjših izkušenj. Ne zanašajmo se torej, da bode zopet vse dobro in da bodo ravno tako pojenjale vse nezgode v naših vinogradih, kakor so prišle. To so prazni upi! Lotimo se marveč novega obdelovanja vinogradov z dobro voljo in takoj, in prihodnost nas bode učila, da smo prav ravnali za se in za svoje potomce.

Kmetijske stanovske zadruga.

(Konec.)

§ 26. Če se pokaže po računskem sklepu deželne zadruga (§ 24.), ne všteti kakih aktivnih saldo zakladu dohodninskih pisem (§ 65. zakona o ustanovitvi rentnih posestev), kak prebitek, da se polovica občnemu rezervnemu zakladu, ki se osnuje pri zadrugi, druga polovica se pa da rezervnemu zakladu rentnih pisem (§ 67. omejenega azkona). Na ta način se imajo razdeliti po § 25. od okrajnih zadrug došli doneski.

Splošni rezervni zaklad je namenjen, v kolikor se nima pritegniti po § 74. zakona o osnovi rentnih posestev v plačilo obresti od rentnih pisem, v pokritje kakih bilančnih izgub.

§ 27. Če okrajna deželna zadruga ne izpolni svojih dolžnosti po § 19. do 22. in 24. do 26. glede nalaganja in iztirjanja davkov, sestave proračuna in računskega zaključka in donašanja rezervnim zakladom, izvrše se te navedbe glede okrajne zadruga na prošnjo deželne zadruga od okrajnih političnih oblastev, glede deželne zadruga pa po nalogi poljedelskega ministerstva od deželne politične oblasti.

§ 28. Poljedelsko ministerstvo je opravičeno poslati dva člana v odbor deželne zadruga.

Ta člana, ki se lahko volita tudi načelnikom zadruga, ima pri zborovanjih isto glasovalno pravico kakor drugi odborovi člani. Vender nimata donašati nobenih doneskov.

Ravno tako more po pooblaščenji poljedelskega ministerstva deželna vlada poslati po enega člana z omejeno glasovalno pravico v odbor okrajnih zadrug v deželi.

§ 29. Če se v deželah, v katerih so po deželnih zakonih okrajne zadruga in deželni kulturni sveti, z deželnimi zakoni te korporacije razpuste in se njih naloge preneso na kmetijske stanovske zadruga, opravičen je deželni odbor, kakor tudi deželna vlada ali pa poljedelsko ministerstvo odposlati po enega ali dva člana v dotične odseke deželni zadrug.

§ 30. Če se deželna zakonodaja v zmislu člena 79. zakona o osnovi rentnih dohodninskih posestev izreče, da prevzame dežela namesto države jamstvo za dohodninska (rentna) pisma, ima deželni odbor poleg v § 79. dotičnega zakona glede dohodninskega posestva navedenih pravic še te le:

- Pravila stanovskih zadrug morejo se premeniti le z dovoljenjem deželnega odbora;
- deželni odbor sme v § 29. omenjeno število članov poslati v zadrugi odbor, če bi tudi ne bilo pogojev omenjenih v tem paragrafu.

§ 31. Deželna zadruga mora skrbeti za osnovo ene ali več zvez obstoječih pridobitnih in gospodarskih zadrug in pospeševati take zveze.

Te zveze bi ne morale le gospodarstvo, temveč vse poslovanje zadrug nadzorovati na podlagi nadzorovalnega reda, katerega izdela deželna zadruga in ga potrdi poljedelsko ministerstvo.

V koliko bi zveza imela še druge namene (n. pr. varstvo in zastop skupnih koristi pripadajočih zadrug, dajanje pojasnil, izdaja vzorčnih obrazcev, poučenje v dvomljivih vprašanjih, posredovanje pri nalaganju razpoložljivih zadružnih glavnih pri kreditnih zavodih, uredba skupnega kupovanja in prodajanja kmetijskih pridelkov, osnova osrednje blagajnice itd.), določilo bi se z zveznimi pravili.

§ 32. V kolikor se nadziranje ne vrši v zmislu § 31. po ti zvezi, zavezana je deželna zadruga nadzorovati na podlagi v § 31. omenjenega nadzorovalnega reda kmetijske pridobitne in gospodarske zadruge svojega okoliša, katere se podvržejo njenemu nadzoru.

Opravičeno je tudi za take kmetijske pridobitne in gospodarske zadruge, katere se podvržejo njenemu nadzorstvu, v § 31. odstavek 3. omenjena pravdna in druga opravila prevzemati proti zmerni odškodnini.

Natančneje o tem določajo zadružna pravila in pogodba, ki se mora skleniti.

§ 33. Okrajne zadruge so glede izpolnjevanja tega zakona in glede svojega poslovanja podrejene nadzorstvu deželne zadruge.

Deželna zadruga voli pri svojem zboru po pravilih določeno število nadzornikov, kateri morajo biti strokovnjaki in ne smejo pripadati tisti okrajni zadrugi, katero imajo nadzorovati.

Ti morajo vsaj vsako drugo leto pregledati gospodarstvo in vse poslovanje okrajne zadruge in imajo v ta namen pravico pregledati vse knjige in zaznamke dotične okrajne zadruge.

§ 34. Nadzornik ima o vspehu nadzorstva poročati deželni zadrugi.

Deželna zadruga je opravičena proti organom in uradnikom deželne zadruge postopati z globami.

§ 35. Poljedelsko ministerstvo ima vrhovno nadzorstvo nad kmetijskimi stanovskimi zadrugami.

To nadzorstvo se vrši neposredno ali pa tudi posredno po deželnih zadrugah, in tako se tudi vrši nadzorstvo deželnih zadrug.

§ 36. Če so po pravilih v zmislu § 15. list b. zapretene globe, nalagajo jih okrajne zadruge in se iztirjavajo upravnim potom.

Globe ne smejo presegati 100 gld. in se stekajo v rezervni zaklad deželne zadruge.

§ 37. Stanovske zadruge, ki se osnujejo v zmislu tega zakona, podvržene so le v toliko pridobitkarini in dohodarimi, v kolikor se bavijo s podjetji pridobitkarini in dohodarini podvrženimi po donesku in prihodku iz teh podjetij.

Zakoni z dne 27. decembra 1880. dež. zak. št. 15/Pr. z dne 14. aprila 1885. dež. zak. št. 43, z dne 15. aprila 1885. dež. zak. št. 51 in z dne 24. marcija 1893. dež. zak. št. 40 se uporabljajo v obdačenje teh podjetij, če se njih poslovanje v obsegu v teh zakonih naznačenem omejuje na člane stanovske zadruge, vendar smejo zadruge raztegniti svoje poslovanje na v § 7. odstavek 1. omenjene opravičence do koristi, ne da bi zaradi tega že izgubila pravice, do davčnih olajšav.

§ 38. Za stanovske zadruge veljajo nastopne olajšave glede kolkovnih in napovedanih pristojbinskih zadrug;

a) pristojbin so prosta potrdila o prejemu zadružnih doneskov in vpisanje posamične izvrševalne zastavne pravice;

b) pristojbine so proste pogodbe, katere sklenejo stanovske zadruge v zmislu tega zakona s pridobitniki, gospodarskimi in drugimi zadrugami v zmislu tega zakona;

- c) pravila stanovskih zadrug so prosta pristojbine;
- d) pristojbine proste so vloge in dopisovanja z javnimi oblastvi in uradi, izvzemši sodno postopanje;
- e) pristojbine proste so knjige in zapisniki, ki se vodijo o zadružnih pravicah do njenih članov;
- f) proste so pristojbinskega ekvivalenta za premakljivo premoženje, za nepremakljivo plačajo pristojbine 1 1/2% vrednosti s pritisklinami.

§ 39. Ta zakon stopi v veljavo šest mesecev po njegovem razglašenju.

§ 40. Izvršitev tega zakona naroča se Mojim ministrom za poljedelstvo, notranje stvari in finance.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 193. Proti **sneltljivosti žita** sem rabil polodstotno raztopino bakrene galice. Dočim se je sredstvo izvrstno obneslo pri ječmenu, pri turščici vendar ni pomagalo. Ali je bila za turščico raztopina premalo močna? (J. H. na G.)

Odgovor: Polodstotna raztopina modre galice zadostuje tudi za turščico, pomaga pa le tedaj, če ne pride na njivo tros od sneltljivosti od kod drugod, na pr. s sneltljivo turščično slamo, ki je v gnoji, ali s sosedove njive. Močnejše raztopine ne kaže rabiti, ker se ž njo semenu pokvari kaljivost.

Vprašanje 194. Mejaši imajo **pravico voziti čez mojo njivo** od sv. Mihela do sv. Jurija. Eden mojih sosedov je pa vozil čez njivo gnoj za ajdo o kresu, in sicer čez ječmen, ter mi je naredil škodo. To je storil iz sovraštva do mene ter trdi da ima pravico. Ako je to res, narediti mi more veliko škodo; zato prosim sveta, kaj mi je početi? (J. G. v S.)

Odgovor: O tej zadevi Vam ne vemo dati drugega sveta, nego iti k okrajnemu sodišču ter tožiti. Tam Vam bodo uže povedali zaradi česa tožite, ker je to zavisno od pravic, ki jih ima Vaš sosed. Ako je res, da je pot čez Vašo njivo dovoljen le o gotovem času, potem je sosed dolžan povrniti Vam škodo, če je vozil izven tega časa. Sicer je pa najbolje če se poravnate ž njim lepim potom.

Vprašanje 195. V drevesnici, katero sem še le letos naredil, imam kakih 500 enoletnih ceplencev, večinoma od angleške zlate parmene. Ali naj **letošnje poganjke skrajšam**, za koliko in kdaj? (P. R. v Z.)

Odgovor: Skrajšanje enoletnih ceplencev, če jih mislite porabiti za visokodebelno drevje, bodi le toliko, kolikoršno je neobhodno potrebno, in če je mogoče, saj se kar naravnost opusti. Mi ravnamo z najboljšim uspehom tako le: Vse poganjke iz podlage porežemo gladko pri deblu, in sicer jeseni ali spomladi. Iz cepiča pustimo rasti sploh le en poganjek, ker vse druge precej spomladi prvega leta odstranimo ter pustimo razvijati se le enemu. Ob pričetku pomladi drugega leta se ne brigamo za enoletnike. Tiste enoletne poganjke, ki so ohranili čez zimo zdrav, nepozebljen vrh z vrhovnim (terminalnim) popom, pustimo mirno naprej rasti, ker nam dajo najlepša debela. Žal, da angleška zlata parmena jeseni dolgo raste, tako da pride nedozorjen les v zimo, ki gotovo pozebe. Ko spomladi temu drevju odženo popi, odrežemo enoletnikom toliko vrha, kolikor je pozebljenega, t. j. doli do prvega močnega in zdravega popa, iz katerega potem v drugem letu vzgajamo deblo. Zaradi tega pa mi vendar ne vzgojimo šibkih debel, ker debelenje oskrbe postranski poganjki, katere seveda med letom obščipujemo.

Vprašanje 196. Imam izvrstnega lovskega psa, ki pa **uže nekaj časa sem boleha**. Časih je malo, časih pa veliko in prav zelo je shujšal. Leži navadno stegnen in kaže se kakor da bi ga prijemala božjast. Večkrat se sedé drgne po

tleh in zraven cvili. Ti pojavi se kažejo uže več mesecev. Kaj utegne biti vzrok in kako zdraviti psa? (G. L. v T.)

Odgovor: Po popisu bolezni soditi je pes glistav. Pes je tej bolezni prav zelo podvržen, ker se v njem rade zaredi razne vrste glist (črevnih črvov). Predno pričnete psa zdraviti, dajte mu kaka dva dni malo jesti in sicer krme, kateri primešajte mesa. Po tem času dajte mu česnja, kuhanega na mleku. Imamo sicer še boljših zdravil proti glistam, toda dobite jih v lekarni le z receptom, zato Vam sploh priporočamo obrniti se do živinozdravnika, ki bo določil bolezen in potem pravo ukrenil.

Gospodarske novice.

* Ob bližajočem se konci leta opozarjamo vse p. n. gg. družabnike, naj izvolijo prav kmalu izročiti letnino za l. 1894. predsednikom svojih podružnic, katerim je glavni odbor uže davno poslal nabiralne pole ter jih naprosil, da pobere letnino najkasneje do 20. decembra t. l. Tiste gg. člane, katere je odbor pismeno in naravnost prosil članarine, naj jo pa tudi izvolijo precej vplačati na bližnji pošti na doposlani jim poštnohranilniški položni list. Naročniki »Kmetovalčevi«, kateri mislijo še ostati l. 1894., naj pa tudi kmalu ponove naročitev. Ker smatramo le tistega za člana, oziroma za naročnika, ki letnino ali naročnino plača o pravem času, zato nujno prosimo odzvati se naši gorenji prošnji, ker le ob točnem plačevanju more glavni odbor vzdrževati v družbeni pisarni potrebni red.

* † Anton Paplar, posestnik v Vrbnjah pri Mošnjah ter član naše družbe, je umrl 27. novembra t. l. Naj počiva v miru!

* **Samostalni ribarski odsek** c. kr. kmetijske družbe kranjske je imel 7. decembra t. l. svoj redni občni zbor. Načelnik gosp. prof. Franke je obširno poročal o delovanju odsekov, ki je bilo jako uspešno. Občni zbor je izrekel najtočnejšo zahvalo gospodu načelniku na njegovem trudoljubivem in vspešnem delovanju. — Občni zbor je nadalje določil cene ribam, ki se bodo oddajala bodoče leto, ter je končno odobril načrt delovanja v l. 1894. ter račun za l. 1893.

* **Shod kmetovalcev v Novem Mestu**, prirejen dne 2. t. m. od kmetijske podružnice, bil je prav dobro obiskan, kajti malo po 9. uri bila je prostorna kmetijska bralnica polna naprednih gospodarjev, ki so prišli od blizu in daleč poslušati poučne govore. Po običajnem pozdravu govorili so gg. novomeški župan Perko, notar dr. Poznik in pristav na Grmu ter načelnik podružnice V. Rohrmann. Prvi je prav dobro pojasnjeval koristi hranilnic v obče in še posebej koristi, katere je pričakovati kmetiskim gospodarjem od novomeške hranilnice, ki nima delovati samo za Novo Mesto, temveč za celo Dolenjsko. Gospod dr. Poznik razpravljal je prav poljudno mejne pravde, kažoč pri tem na različne nepravilnosti in škodljive posledice, ki izvirajo iz takih pravd. Priporočal je končno, da se nastavi poljski čuvaj, da se volijo za vsako sosesko trije možje, ki naj nadzorujejo meje in katerim je prepuščati razsodbo v malenkostnih mejnih zadevah, in da se naprosijo državni poslanci, naj izposlujejo vpeljavo mirovnih sednikov za malenkostne pravdne zadeve. Podružnični načelnik Rohrmann je v obširnem govoru opisal letošnjo vinsko letino po Dolenjskem in priporočal ohranjenost vinograde z ozirom na izkušnje zadnjih let intenzivne obdelave, dobro gnojiti in škropiti, po trtni uši uničene vinograde pa na novo zasajati z najboljšimi amerišskimi trtami. Vsi govorili so bili pohvalno vzprejeti. Po končanem vzporedju se je zahvalil podružnični načelnik za mno-

gobrojno udeležbo in gg. govornikom še posebej za prijazno podporo, meneč, da namerava podružnica še v bodoče prirejati take shode, ki imajo vzpodbujati kmetijske gospodarje k napredku in pomagati s tem kmetijstvu na noge.

* **Seme pravega ruskega lanu.** C. kr. kmetijska družba je letos zopet naročila pravega ruskega lanenega semena neposredno iz Rige ter ga bode oddajala kmetovalcem po Kranjskem vsled dobljene državne podpore po znižani ceni. Kdor hoče torej imeti kaj tega semena za bodočo pomladansko setev, naj se kmalu zgleda ustno ali pismeno v pisarni c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani, v Salendrovih ulicah št. 3. Naročnik mora priložiti nekaj za aro, da ob svojem času gotovo pride po seme. Letos je laneno seme izredno drago, ker je bila letina za lan isto tako kakor pri nas tudi na Ruskem in po celi srednji Evropi zelo slaba. Kilogram bo stal okoli 20 kr. ali stari mernik okoli 3 gld 75. Konec meseca januarja bo seme v Ljubljani.

* **Ribji zarod** bode oddajal samostalni ribarski odsek kranjske kmetijske družbe po teh le cenah:

1.) Oplojene ikre ameriške šarene postrvi, tisoč po 4 gld. 50 kr. Šarenka se drsti meseca marcija, ikre pa se bodo v ceno zaračunjenem zavoju razpošiljale meseca aprila.

2.) Izvaljen zarod od šarene postrvi, in sicer pred popolnim porabljenjem rumenjaka, tisoč ribic po 9 gld. Te ribice se razpošiljajo meseca maja.

3.) Enoletne šarenke po 15 kr.

4.) Dveletne šarenke po 30 kr.

5.) Odrastle plemenske šarenke, ki se bodo uže drstile v marciji l. 1894., kg po 4 gld. Ker se konci meseca februarja in v pričetku meseca marcija najlaže poznajo mlečniki in ikrnice, zato je takrat najboljši čas za naročitev.

6.) Enoletne potoške (domače) postrvi po 5 kr.

7.) Dveletne " " " " " 10 "

Cene veljajo v ribogojnem zavodu na Studenci pod Ljubljano. Kranjski naročniki dobe 25% popusta.

Listnica uredništva.

J. G. v G. Mi ne poznamo naredeb glede prodaje doma kuhanega žganja. Kolikor nam je znano, sme vsak svoje žganje prodati, in sicer tisto, katero je zastoj skuhal, kakor tudi tisto, od katerega je plačal davek.

A. T. v P. Izdelovatelja cementnih krovnih plošč za strehe ne poznamo nobenega. Morda ve kdo izmed naših čitateljev za katerega.

S. K. v B. Vest, da daje družba bike na obroke ni resnična. Kadar jih oddaja, prijavi to v »Kmetovalci« in ob enem tudi pogoje.

N. N. na Vrhopoljah pri Moravčah. Mi nismo odgovorni za vsebino inseratov in se vedno po možnosti ogiblamo tistih, kojih namen je kupca preslepiti. Inserat o ogrtačah za konje smo pa morali prevzeti, ker nam je došel od dunajske anončne pisarne, katera bi nam potem nobenega več ne izročila, če bi ne sprejel tega. Družba je navezana na inserate, ker le z njihovimi dohodki more list vzdrževati, oziroma dajati ga za 1 gold. predplače. Hvaležni smo Vam pa, da ste nas opozorili in mi svarimo čitatelje pred tem inseratom, ki je zadnjikrat v tej številki. Opozorimo, da se take in boljše ogrtače dobe v Ljubljani cenejše. Žal, da naš trgovci tožijo o židovski konkurenci, sami se pa nič ne gibljejo.

J. P. v P. Hellerjeva slamoreznica »Vindobona« št. 4 je prav dober stroj. Tistim, ki se obrnejo na nas, preskrbimo z večino tega. Verižna priprava je prav dobra, ker olajša delo zlasti takrat, kadar reže slamo le eden, brez pomočnika. Kolikor je nam znano, teh strojev ne delajo brez podnožja, ki je zopet takrat umesten, kadar sta dva delavca pri stroji.